

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام

* فاطمه قربانی

چکیده

آراستن و آراستگی و زیبایی، حقایقی هستند که با هم ارتباط نزدیک دارند. از یک طرف، انسان، آفریده موجودی زیباست که زیبایی را می‌پسندد. از سوی دیگر، به کمک زینت‌ها و زیورها می‌کوشد خود و محیط پیرامونش را بیاراید. او خود آراسته است و از آراستگی لذت می‌برد. آراستگی در آداب فردی و اجتماعی، یک اصل مهم به شمار می‌رود و هم آهنگ شدن با طبیعت است. آراستگی فردی امری پسندیده است و در آیات و روایات جایگاه و اهمیت ویژه ای دارد. آراستگی ظاهری، نقش مهمی در جاذبه ظاهری فرد و تا حدودی، نشان از باطنی به دور از آشفتگی دارد. امروزه بعضی از مردم از اهمیت آراستگی فردی در آیات و روایات آگاهی کمی دارند یا اینکه فقط به آراستگی ظاهری توجه می‌کنند و از آراستگی باطنی غافل اند. بنابراین لازم است اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام بیان گردد. اهمیت پرداختن به اهمیت آراستگی فردی در اسلام از آن جهت است که باعث می‌شود انسان نسبت به اهمیت آراستگی شناخت بیشتری پیدا کند و به آن توجه ویژه ای داشته باشد. لذا این نوشتار با روش توصیفی-تحلیلی به اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام پرداخته است که حاصل آن چنین شد: شانه زدن، معطر کردن، مسواک زدن، گل هدیه دادن، ظاهر زیبا و آراسته، آراستگی افکار و اندیشه، آراستگی گفتار، آراستگی رفتار و کردار ... از مهمترین موارد اهمیت آراستگی فردی در اسلام هستند که می‌توان با آن اشاره کرد.

کلید واژه ها: اهمیت و جایگاه، آراستگی فردی، آیات و روایات

---

* طلبه سطح ۲ مدرسه علمیه حضرت رقیه (سلام علیها) برازجان

مقدمه

پیامبر اکرم صلی الله و علیه واله می‌فرمایند: «خداوند دوست می‌دارد چون بنده اش به سوی برادرانش بیرون می‌آید، خود را برای آنها آماده و زیبا سازد».^۱

آراستگی، در زیبادوستی انسان ریشه دارد؛ زیرا آدمی، زیبایی را دوست دارد، آن را می‌پسندد و به سوی آن کشیده می‌شود. پس به حکم همین کشش درونی است که آراستگی را انتخاب می‌کند؛ چون آراستگی می‌تواند جلوه گر زیبایی‌ها باشد. هنگامی که انسان زیبا و آراسته باشد، خود را با جهان هستی هم‌آهنگ می‌یابد؛ زیرا جهان، زیبا و آراسته است. خداوند جمیل، جهان هستی را پر از نقش و نگار آفریده و این زیبایی و آراستگی را در برابر نگاه آدمی نهاده است.^۲

اگر به این مسئله پرداخته شود باعث می‌شود انسان نسبت به اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام آگاهی پیدا کند و به نوع درست آراستگی بپردازد. آراستگی ظاهری نشان از باطنی به دور از آشفتگی دارد و عاملی برای آرامش روحی و روانی است و نشان از وقار شخصیت افراد است.

ضرورت پرداختن به اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام از آنجاست که اگر از آن غفلت شود عواقب و پیامدهایی دارد از جمله باعث می‌شود انسان به جای آراستگی که اسلام گفته، با آرایش نامناسب در مجامع عمومی حضور پیدا کند و زمینه گناه و آلودگی را در جامعه فراهم آورد.

در آیات و روایات زیادی و همچنین در کتب متعددی به این مسئله پرداخته شده است. در این مقاله بعد از مفهوم شناسی آراستگی و پرداختن به جنبه های آراستگی، اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام را بیان می‌کند و بعد از آن به انواع آراستگی پرداخته است.

و اما کتابهایی که در این زمینه نوشته شده است از جمله: آقای بانکی پورفرد در کتاب تاروپود عاشقی: چگونگی تعامل همسران با یکدیگر... نوشته: در روایات، همان گونه که تأکید فراوان بر آراستگی شده، به همان اندازه نیز تأکید شده است که استعمال زینت و اظهار زیبایی، فقط باید محدود به فضای خانواده باشد. در واقع، اهتمام بر زیبایی در داخل خانه، زمینه ساز روابط شیرین تر زن و شوهر است؛ درحالی که زیورآرایی های خارج از خانه، زمینه ساز تحریک در محیط اجتماعی است. به همین علت، زینت کردن بیرون از حریم خصوصی خانه، مؤکداً نهی شده است؛ چراکه چنین رفتاری آرامش و امنیت خانوادگی را بر هم می‌زند.^۳

۱. طبرسی، مکارم الاخلاق، ص ۳۵

۲. رضوان فر، فرهنگ اخلاقی معصومین (علیهم السلام)، ص ۵۱

۳. بانکی پورفرد، تاروپود عاشقی: چگونگی تعامل همسران با یکدیگر، خانواده ها، خویشاوندان و دوستان، ص ۲۱۴

آقای اسحاقی در کتاب ملکوت اخلاقی: گلگشتی در جلوه های رفتاری ... آورده است: پیامبر اسلام با شانه، سر خود را شانه می کرد. همسرانش مراقب و منتظر بودند که وقتی از موهای سر و صورت او می ریخت، آنها را جمع کنند. تار موهایی که گاهی نزد مردم به عنوان تبرک مانده بود، از همان موها بود. حضرت گاهی روزی دوبار، محاسن خود را شانه می زد و پس از شانه زدن، شانه را زیر تشک و بالش خود می گذاشت.^۱

آقای فلاح زاده در کتاب فقه و زندگی: احکام و آداب آرایشگری بیان می کند: کتب اخلاق اسلامی درباره فضیلت این زیبایی ها و تبیین عوامل پدیده آورنده و آفات آن نوشته شده است و در طول تاریخ، دانشمندان اسلامی اهتمام ویژه ای به آن داشته اند و نه تنها خود را به این زیبایی ها آراسته اند، بلکه راه دستیابی به آن را نیز ترسیم کرده اند و کتاب های گران سنگی در این موضوع نگاشته اند.^۲

آقای رضوان فر در کتاب فرهنگ اخلاقی معصومین (علیهم السلام) اینطور می نویسد: یک انسان مسلمان وظیفه دارد به آراستگی خویش و محیط پیرامون توجه کند. آراستگی ظاهر، جلوه های گوناگونی دارد، مانند: آراستگی زن برای شوهر و شوهر برای زن، آراستگی برای عبادت حضرت حق و آراستگی محیط زندگی.^۳

آقای معین الاسلام در کتاب زینت و عفاف در حج نوشته است: پاکیزگی روح و آراستن باطن، اصلی ترین زینت است. علم، حکمت، ادب، از نشانه های آراستگی روحی است، چنانچه از آراستگی اندیشه در منابع دینی به زیبایی روحی نام برده شده است.^۴

پژوهش حاضر در سه محور به بررسی اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام اشاره دارد:

۱. مفهوم شناسی

۲. اهمیت و جایگاه آراستگی فردی در اسلام

۳. انواع آراستگی

---

۱. اسحاقی، ملکوت اخلاقی: گلگشتی در جلوه های رفتاری و گفتاری پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله)، ص ۴۰

۲. فلاح زاده، فقه و زندگی: احکام و آداب آرایشگری، ج ۶، ص ۱۶

۳. رضوان فر، فرهنگ اخلاقی معصومین (علیهم السلام)، ص ۵۳

۴. معین الاسلام، زینت و عفاف در حج، صص ۶۱-۶۰

۱. مفهوم شناسی

۱-۱- آراستگی در لغت

آراستن؛ یعنی زینت دادن. آراستن، زینت دادن با افزایش است در مقابل پیراستن که با کاهش همراه است. آراستن به معانی دیگر هم چون نظم دادن، ترتیب دادن، آماده کردن و هماهنگ کردن نیز آمده است. در این صورت، شخص یا چیز آراسته عبارت است از: زینت داده شده، منظم و مرتب.^۱

۱-۲- آراستگی در اصطلاح

امام علی علیه السلام فرموده است: «تَجَمَّلًا فِي فَاقَةِ»^۲ (پرهیزگاران) در تهی دستی (نیز) آراسته هستند.»

آراستگی، در زیبادوستی انسان ریشه دارد؛ زیرا آدمی، زیبایی را دوست دارد، آن را می‌پسندد و به سوی آن کشیده می‌شود. پس به حکم همین کشش درونی است که آراستگی را انتخاب می‌کند؛ چون آراستگی می‌تواند جلوه گر زیبایی‌ها باشد. هنگامی که انسان زیبا و آراسته باشد، خود را با جهان هستی هم آهنگ می‌یابد؛ زیرا جهان، زیبا و آراسته است. خداوند جمیل، جهان هستی را پر از نقش و نگار آفریده و این زیبایی و آراستگی را در برابر نگاه آدمی نهاده است. برای نمونه، خداوند، آسمان را با ستارگان زیبا آراسته است:

«إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ؛^۳ ما آسمان این دنیا را به زیور اختران آراستیم.»

هم چنین طبیعت را با گل و بلبل، درخت و سبزه، رود و دریا زینت بخشیده است:

«إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا؛^۴ ما آن چه را که بر زمین است، زیوری برای آن قرار دادیم.»

افزون بر آن، مال و زن و فرزند را مایه زینت زندگی دنیا قرار داده است:

«الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا؛^۵ مال و فرزندان، زیور زندگی دنیایند.»

باید گفت زیبایی، حقیقتی است که انسان آن را می‌جوید و به سوی آن کشیده می‌شود. با این حال، باید پرسید: حقیقت زیبایی چیست؟

۱. معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۳۹

۲. نهج البلاغه، خطبه ۹۳، ص ۴۰۴

۳. صافات، آیه ۶

۴. کهف، آیه ۷

۵. کهف، آیه ۴۶

عیب و زشتی و نرم خوئی و فروتنی و خوش روشی و سنگینی و خوش خلقی (با مردم) و پیشی گرفتن در فضیلت و نیکی و برگزیدن احسان... و گفتن حق اگرچه سخت (یا اندک) باشد و کم شمردن نیکی در گفتار و کردارم اگرچه بسیار باشد و بسیار شمردن بدی در گفتار و کردارم اگرچه کم باشد. این‌ها را برای من کامل گردان با فرمانبرداری همیشگی و همیشه با جماعت بودن و واگذاشتن بدعت گذاران و به کار بستن اندیشه جدید. بار خدایا بر محمد و آل او درود فرست.^۱

از نظر اسلام، پاکیزگی روح و باطن را به سه بخش می‌توان تقسیم کرد:

۱-۲-۳- آراستگی افکار و اندیشه

اولین آراستگی، آراستگی افکار و فکر و اندیشه است.

حضرت امام حسن عسکری (علیه السلام) فرموده اند: «زیبایی صورت، جمال ظاهری انسان است و زیبایی عقل و فکر، جمال باطنی او است.»^۲ علم: امام علی علیه السلام می‌فرمایند: «العلم زین الأغنیاء و غنی الفقراء»؛ دانش، زینت دهنده ثروتمندان است (منظور از ثروتمندان یعنی کسانی که علم دارند و بی‌نیاز کننده فقرا، یعنی کسانی که علم ندارند و جاهل هستند).

امام علی علیه السلام می‌فرمایند: «دانش والاترین زینت و هدیه است و حکمت زیوری گرانبهاست.» و باز از همان امام بزرگوار در مورد ادب آمده: «ادب نیکو زیور خرد است.»^۳

۲-۲-۳- آراستگی گفتار و سخنان

دومین آراستگی، آراستگی گفتار و سخن است. برای اینکه زبان مان آراسته به بهترین‌ها شود باید از آفتها هم جلوگیری شود میوه بهشتی هم اگر داخل جوب بیافتد قابل استفاده نخواهد بود. اشتباهات زبان ۴۰ تا ۷۰ نوع بیان کرده اند: غیبت، افشاء راز، دروغ، زخم زبان، چاپلوسی، سخن چینی، پرخاشگری، سخنان بیهوده، تهمت، آبروریزی، ....^۴

امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «سکوت آن قدر زیباست که بردبار را نیز می‌آراید.» «سکوت انسان را در برابر عالمان زیبا جلوه می‌دهد.»

۱. صحیفه سجادیه، دعای بیستم

۲. مجلسی، بحار الانوار، ج ۱، ص ۳۲

۳. سازمان اوقاف و امور خیریه معاونت فرهنگی و اجتماعی، نشاط معنوی (ویژه مقطع راهنمایی)، ص ۱۵۵

۴. همان، صص ۱۵۶

امام کاظم علیه السلام در نگارش نامه ای به یحیی بن عبدالله بن الحسن مینگارند: « تو را و خودم را به تقوای الهی سفارش می‌کنم، که آن زینت بخش کلام است».

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: « الصَّمْتُ كَنْزٌ وَافِرٌ وَ زَيْنُ الْحَلِيمِ وَ سِتْرُ الْجَاهِلِ »؛ سکوت گنجی است فراوان و زینت شخص حلیم و بردبار و پوششی است برای جاهل و نادان.»

۳-۲-۳- آراستگی رفتار و کردار

چهارمین آراستگی آراستگی رفتار و کردار است. صبر و استقامت، قناعت، ایثار و فداکاری، وفاداری، پوشش عیب‌ها، عفو و گذشت، حیا و عفت، یکی از آراسته گی و زینت‌ها و زیبایی مرد و زن در همه حال و همه جا عفت و حیا است.

امام جعفر صادق علیه السلام: «الْحَيَاءُ عَشْرَةٌ أَجْزَاءُ فَتَسْعَةُ فِي النِّسَاءِ وَ وَاحِدٌ فِي الرِّجَالِ ؛ حیا ده جز دارد، نه جزء آن در زنان است و یک جزء در مردان.»^۲

«الْحَيَاءُ حَسَنٌ وَ لَكِنَّ فِي النِّسَاءِ أَحْسَنُ؛ حیا خوب است لیکن در زنان بهتر است.»^۳ «أَعْقَلُ النَّاسِ أَحْيَاهُمْ»؛ هر کس حیایش بیشتر است عاقل تر است.»^۴

امیر المومنین (علیه السلام): « عَلَى قَدْرِ الْحَيَا يُكُونُ الْعِفَّةِ »؛ عفت به میزان حیا بالا می‌رود هر چه حیای آدم بیشتر باشد این آدم عفیف تر است. باید انسان حیا داشته باشند. از یک بچه ده ساله آدم حیا می‌کند، لذا حدیث دارد که ای بنده من خدا را طوری عبادت کن که انگار دارد تو را می‌بیند. مثل موتوری‌هایی که کلاه ندارند می‌ترسند بگیرند شان فرار می‌کنند. همان طور که از او می‌ترسی از خدا هم بترس.»^۵

۱. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۸۵

۲. ابن بابویه قمی، من لا یحضر الفقیه، ج ۳، ص ۴۶۸

۳. پاینده، نهج الفصاحه، ص ۵۷۸، ج ۲۰۰۶

۴. تمیمی آمدی، غررالحکم، ص ۵۳

۵. سازمان اوقاف و امور خیریه معاونت فرهنگی و اجتماعی، نشاط معنوی (ویژه مقطع راهنمایی)، صص ۱۵۷-۱۵۸

نتیجه گیری

آراستگی در آیات و روایات از اهمیت ویژه ای برخوردار است. آراستگی هم در شکل و شمایل ظاهری و هم فراتر از آن، درون و روح انسان را دربرمی گیرد.

آراستگی، عاملی برای آرامش روحی و روانی است و نشان از وقار شخصیت افراد است؛ به ویژه اگر این آراستگی ظاهری به همراه رسیدگی به درون و آراستگی باطن باشد موجب تعادل شخصیت آدمی و نفوذ فرد در دل دیگری می شود و محبوبیت را افزایش می دهد. آنچه از نظر اسلام مذموم است، حضور در مجامع عمومی و در برابر نامحرمان با آرایش نامناسب است؛ چرا که اسلام با هرچه زمینه گناه و آلودگی را در جامعه فراهم می سازد، مخالف است.^۱

کتاب اخلاق اسلامی درباره فضیلت این زیبایی ها و تبیین عوامل پدیده آورنده و آفات آن نوشته شده است و در طول تاریخ، دانشمندان اسلامی اهتمام ویژه ای به آن داشته اند و نه تنها خود را به این زیبایی ها آراسته اند، بلکه راه دستیابی به آن را نیز ترسیم کرده اند و کتاب های گران سنگی در این موضوع نگاشته اند.^۲ اسلام به عنوان یک دین کامل، همان گونه که به آراستگی باطن انسان توجه دارد، هم سنگ آن، به آراستگی ظاهر انسان و جامعه اسلامی توجه نشان می دهد.^۳

آراستگی امری پسندیده است. آراستگی در ظاهر، نظم در پوشش، نظافت شخصی و... از انضباط درونی و نظم فکری افراد ناشی می گردد. آراستگی ظاهری، نقش مهمی در جاذبه ظاهری فرد و تا حدودی، نشان از باطنی به دور از آشفتگی دارد. پاکیزگی روح و آراستن باطن، اصلی ترین زینت است. از نظر اسلام آراستگی افکار و اندیشه، آراستگی گفتار و سخنان و آراستگی رفتار و کردار سه بخش از پاکیزگی روح و باطن است.

---

۱. معین الاسلام، زینت و عفاف در حج، ص ۵۹

۲. فلاح زاده، فقه و زندگی: احکام و آداب آرایشگری، ج ۶، ص ۱۶

۳. رضوان فر، فرهنگ اخلاقی معصومین (علیهم السلام)، صص ۵۱-۵۲

فهرست منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

*صحیفه سجادیه

۱. ابن بابویه قمی، ابوجعفر محمد بن علی، **عیون اخبار الرضا**، تهران، جهان، چاپ اول، بی تا
۲. -----، **من لا یحضره الفقیه**، قم، جماعه المدرسین فی الحوزه العلمیه بقم، موسسه النشر الاسلامی، چاپ دوم، ۱۳۶۳
۳. ابن شعبه حرّانی، حسن بن علی، **تحف العقول**، مترجم: صادق حسن زاده، قم، آل علی علیه السلام، چاپ اول، ۱۳۸۲
۴. اسحاقی، حسین، **ملکوت اخلاقی: گلگشتی در جلوه های رفتاری و گفتاری پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله)**، تهران، مشعر، چاپ دوم، ۱۳۸۵
۵. -----، **نگین رسالت: رهیافت های رفتاری و گفتاری پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله) برای جوانان**، مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵
۶. بانکی پورفرد، امیرحسین، **تاروپود عاشقی: چگونگی تعامل همسران با یکدیگر، خانواده ها، خویشاوندان و دوستان**، مشهد، آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۹
۷. پاینده، ابوالقاسم، **نهج الفصاحه**، تهران، دنیای دانش، چاپ چهارم، ۱۳۸۲
۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **غرر الحکم و درر الکلم**، قم، دارالکتب الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۰ق
۹. جوادی آملی، عبدالله، **رسالت قرآن**، تهران، مرکز نشر فرهنگی رجاء، ۱۳۷۰
۱۰. حرعاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، قم، موسسه آل بیت علیهم السلام لإحياء التراث، ۱۴۱۴ق
۱۱. رضوان فر، احمد، **فرهنگ اخلاقی معصومین (علیهم السلام)**، قم، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهشهای اسلامی، ۱۳۸۴

۱۲. سازمان اوقاف و امور خیریه معاونت فرهنگی و اجتماعی، **نشاط معنوی**، تهران، معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه، چاپ اول، ۱۳۹۳
۱۳. طبرسی، حسن بن فضل، **مکارم الاخلاق**، قم، الشریف الرضی، چاپ چهارم، ۱۳۷۰
۱۴. فلاح زاده، محمدحسین، **فقه و زندگی ۶: احکام و آداب آرایشگری**، ج ۶، قم، انتشارات نورالسجاد، چاپ هفتم، ۱۳۹۳
۱۵. کلینی، محمدبن یعقوب، **اصول کافی**، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق
۱۶. مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، بیروت-لبنان، دار ذحیاء التراث العربی، چاپ اول، بی تا
۱۷. محدث قمی، عباس، **سفینه البحار**، قم، اسوه، چاپ اول، ۱۴۱۴ق
۱۸. محدثی، جواد، **هنر در قلمرو مکتب**، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۶
۱۹. معین الاسلام، مریم، **زینت و عفاف در حج**، تهران، نشر مشعر، ۱۳۹۰
۲۰. معین، محمد، **فرهنگ فارسی معین**، تهران، امیرکبیر، ۱۳۵۱
۲۱. نوری طبرسی (محدث نوری)، حسین بن محمدتقی، **مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل**، بیروت-لبنان، مؤسسه آل بیت علیهم السلام لإحياء التراث، چاپ اول، ۱۴۰۸ق